

különböző kategóriákra bontva, valamint az általános nyelvtani elemzésekhez szükséges módszerek szerint is. Megismerhetjük az ügető, a telivér, a félvér és a rendőrlovak névválasztásának szabályait, az anya és a csikó nevének kapcsolatát is.

A szerző széleskörű érdeklődését és mélyreható kutatási munkáját bizonyítja az is, hogy egy fejezetet a ménesbeli hivatalos, valamint a népi hagyományokon alapuló (illetve nem alapuló) névadási szokások összevetésének szentelt.

A másik nagyobb lélegzetű fejezet tárgya a Bábolnai ménes, annak története, a névválasztás tradicionális volta, és a Shagya-arab fajta kialakulása. Rendkívül részletes lónyilvántartást is találhatunk aszerint, hogy a ménesbe mikor kerültek nagyobb számban olyan arab lovak, amelyek később erősen meghatározták a Shagya-arab fajta kialakulását, fejlődését. Itt az arab nevek fordítását is megtaláljuk, ezzel egy kis arab nyelvtudást szerezve, nem utolsósorban pedig bizonyos fókig bepillanthatunk az arab kultúra egy szeletébe, és talán valamennyire megismerhetjük sajátos névadási módszereiket is.

Mellékletként, táblázatba szedve áttekinthetjük a Somogyárdi ménes 1998-as lónyilvántartását, természetesen a csikónevek megfelelő precizitással elvégzett nyelvtani elemzésével együtt.

Jó ötleteket kaphat itt az a lovas ember, akinek gondot jelent csikója, illetve lova elnevezése, de azt is megtudhatjuk, hogyan törzskönyvezik hazánkban a lovakat, s melyek a központilag meghatározott névadási szabályok, illetve hogyan is épül föl egy ménes.

Ajánlom tehát ezt a kötetet mindazoknak, akik érdeklődnek a lovak, illetve a nyelvészet tudománya iránt, bármilyen megközelítésben, nyitottak, kíváncsiak minden újszerű dologra, de azoknak is sokat nyújthat, akik egy érdekes, könnyű, ugyanakkor hasznos olvasmányra vágnak.

Püspöki Borka

Ádám Péter

Francia–magyar kulturális szótár

Corvina: Budapest, 2004. 256 p.

Akár elemi szinten tanítunk idegen nyelvet, akár haladókkal olvastatunk különböző szövegeket, tapasztalhatjuk, hogy mit jelent megérteni néha egészen egyszerű mondatokat is a diákjainkkal, hallgatóinkkal, s akkor még nem is beszélünk egész művek megértéséről és megszerzettségéről. Idővel sokunkban alakul ki az a meggyőződés, hogy egy nyelvet csak az általa hordozott civilizációval és kultúrával együtt lehet és kell tanítani, a civilizáció, a kultúra számos jelenségét viszont csak szemantikai és fogalmi tisztázás után lehet igazán megérteni. A szótárak ritkán segítenek ebben, s kérdés, hogy a kultúraspecifikus jelentések, konnotációk megadását (pl. „tanya”, „lecsó”) el lehet-e várni egy kétnyelvű kézisótártól, s ha igen, akkor milyen mértékben. Az a véleményem, hogy a definíció, a körülírás vagy glossza (tkp. egyfajta azonosítás) mint szintagma szintjén, valamint a tanulószótárak ún. infó-blokkokban elhelyezett mondatainak a szintjén meg kell jelenniük enciklopédikus adatoknak egy kétnyelvű szótárban, de hosszabb értelmezést vagy elemzést igénylő, szöveg (tkp. kifejtés) szinten mozgó eljárások már más szó-tári műfajt igényelnek.

Végül is a „szótár” szónak van egy szűk lexikográfiai értelemben vett és egy általános, „lexikon” értelemben vett jelentése, illetve használata. Ez utóbbi egyre jobban terjed, elég, ha a különböző kulturális, civilizációs szótárakra vagy egyes szakterületek többé-kevésbé teljes, enciklopédikus igényű bemutatására gondolunk. Ezt az új szó-tári műfajt – tehát a hosszabb kifejtéseket, sőt olykor kifejezetten esszéisztikus elemzéseket tartalmazó műfajt – nálunk Bart István honosította meg – rá Ádám Péter is hivatkozik *Francia–magyar kulturális szótárának* a „Bevezető”-jében.

Ádám Péter, előzményeinek ellenére min-

den adatot maga kellett, hogy összegyűjtjön: mint írja, az anyag egyik felét szótárakból, lexikonokból, enciklopédiákból, monográfiákból, kézikönyvekből, a másik felét régi tankönyvekből, ismerősöktől, barátoktól. Gyűjtése felöleli a francia élet: a hétköznapok és ünnepek, intézmények és szokások szinte teljes skáláját; a konnotációk és a rejtett verbális üzenetek: idézetek, szállóigék, szövegek, közhelyek, rigmusok, mondókák mélyen gyökerező s mégis változatos, mert mindmáig produktív világát. A szerző nem hagyta figyelmen kívül a franciák mitikus és történelmi referenciáit, a kollektív tudat és tudattalan fontosabb alkotóelemeit sem. Talán ez utóbbiak tanulhatók és taníthatók a legnehezebben. A parfümök, a sajtok, a borok, tehát minden, ami végső soron tárgyi kultúra, könnyen megismerhető. A focisapatok, a pártok, az intézményrendszer sem okoz sok gondot. De olyasmi, mint a „mit sütsz, kis süzs”, az „egyedem-begyedem, tengertánc”, aztán az „ejh, mi a kő”, az „életünket és vérünket”, vagy éppen a „jaj de jó a habossütemény”, már a kultúrának (gyakran szubkultúrának) az a része, amelyet idegen nyelven és felnőtt fejjel megismerni igen nehéz, a tanítása pedig lehetetlen. Különösen fontos ezért, hogy a *Francia–magyar kulturális szótár* ezt a külföldiek számára szinte megfejthetetlen verbális réteget is segít feltárni: a rejtett képek, a meghitt célzások, az anyanyelvi beszélőnek magától értődő utalások rétegébe úgy nyerhet az olvasó bepillantást, hogy számára ez nemcsak érdekes szellemi kaland, hanem szórakoztató olvasmány is lesz. Ez utóbbi szócikkek közül idézünk most hármat, ízelítőül, ezekből kettő a mesemondáshoz kapcsolódik. Az első: helyzetmondat, egyben utalás egy népi hiedelemre, a második szállóige, a harmadik olyan szállóige, amelynek változatai is vannak attól függően, hogy épp milyen az a helyzet, amelyre alkalmazzák.

marchand de sable est passé (Le ~). A homokkereskedő már elment. Ezzel a mondatral figyelmeztetik, általában mesemon-

dás után, a szülők a francia kisgyerekeket, hogy későre jár, ideje aludni. A homok (*sable*) úgy kerül a kifejezésbe, hogy a néphiedelem szerint a képzeletbeli figura homokot hint a gyerekek szemére, attól alsznak el. *Le marchand de sable est passé, / Les enfants vont faire dodo...*

Nous n'irons plus au bois. Többet nem megyünk ki az erdőbe. Egy XVIII. századi közismert dal szállóigévé lett első sora [...]. A *Bois de Boulogne*-nak állítólag volt egy sarka, valamikor a XVIII. század közepén, amely babérral volt beültetve, itt adtak egymásnak randevút a szerelmesek. A köznyelvben annyit jelent, hogy a szép napoknak örökre vége, egy kellemes korszak, sajnos, visszahozhatatlanul lezárult. [...]

À quelle sauce voulez-vous être mangé? És milyen szószban akarja, hogy megegyék? Feltehetően Charles Perrault (1628-1703) *La belle au bois dormant* (Csipkerózsika) c. meséjéből; itt a kegyetlen mostoha, amikor fel akarja falni unokáit, megparancsolja a szertartásmesternek, hogy *sauce Robert*-rel tálalja őket. Több változata is van: *Choisir la sauce à laquelle on va être mangé* [Megválasztani a szósz, amelyben majd megeszik], illetve *Ne pas savoir à quelle sauce on va être mangé* [Nem tudja, milyen szószban fogják megenni]. Akkor használják, amikor az embernek több egyformán rossz lehetőség közt kell választania, vagy amikor nem tudja, milyen válogatott kellemtelenségeknek néz elébe. [...]

Nemcsak tanárok és tanulók, de bárki nagy haszonnal forgathatja Ádám Péter *Francia–magyar kulturális szótárát*: ez a könyv nemcsak szellemesen megírt, élvezetes, olvasmányos bevezetés a francia kultúra és civilizáció világába, hanem olyan, nagy szakértelemmel végzett válogatás, rendszerezés, amely segédeszköz, egyben forrás mindazok számára, akik a francia kultúrát és civilizációt tudományos igényvel tanulmányozzák.

A szótárkritika „(kézi)szótárak ismertetése, elemzése” jelentésben már meghonosodott nálunk, s ez a jelentés már bővül a „szótártörténet” és a „szótárelmélet” elemeivel is. Nagyon hasznos volna, ha mind hazai, mind külföldi kulturális szótárak jól meghatározott szempontok szerinti egybevető vizsgálatával továbblépnénk abba az interdiszciplináris irányba, amely felé Ádám Péter szótára is mutat.

Pálfy Miklós

Faluba Kálmán, Morvay Károly és Szijj Ildikó
Spanyol–magyar kisszótár
Pequeño diccionario
español–húngaro

Akadémiai Kiadó: Budapest, 2004.
 640 p.

Hazai kiadású spanyol szótárakban sajnos sosem bővelkedett a honi könyvpiac, hosszú évekig csupán az ötvenes, illetve hatvanas években készült kis- és középszótár újabb kiadásaival találkozhattunk. Az utóbbi években azonban az Akadémiai Kiadó több kiadványának köszönhetően enyhülni kezdett a szótárínség: 1992-ben jelent meg Drogman György *Spanyol–magyar kéziszótára*; 2002-ben a Faluba Kálmán és Zavaleta Julio által átdolgozott, Gáldi féle *Magyar–spanyol kissezótár*; legutóbb pedig, 2004-ben, Faluba Kálmán, Morvay Károly és Szijj Ildikó *Spanyol–magyar kissezótára*.

Hogy mennyire időszerű volt e szótár megjelenése, szó szerint idézném a szerkesztőket: „Spanyol–magyar szótárunk régóta érzékelhető hiányt pótol, hiszen hasonló jellegű munka több mint negyven éve jelent meg, és ez alatt a bő négy évtized alatt a szókincs, követve a társadalom, a gazdaság, a tudomány és a technika újdonságait, jelentősen megváltozott.”

A szótár tagadhatatlan erénye, hogy a címszóállomány valóban a mai nyelvállapotot tükrözi, hisz bevallott szándéka, hogy „nagy

hangsúlyt fektet az új lexikális elemek megadására.”

Néhány példa a modern társadalmi, gazdasági, műszaki–technikai fejlődést tükröző szavakra: *eurodiputado*, *-da* (= képviselő az Európai Parlamentben, euroképviselő), *UE* (= EU, Európai Unió), *urbanismo* (= városrendezés, várostervezés, urbanisztika), *cli-quear* (= rákattint), *disquete* (= mágneslemez, flopi, diszk). Szép számban szerepelnek a fontosabb szakterületek szakszavai és -kifejezései, a nemzetközi szavak, valamint rövidítések, betű- és mozaikszavak is. A két utóbbi csoport esetében dicsérendő és hasznos, hogy a szócikkben a szó kiejtése is szerepel, spanyol helyesírás szerinti átírásban, mivel a spanyolok az eredetitől igencsak eltérően ejtik őket:

best-seller [kiejtés: *bés-séler*] *h* siker-könyv, bestseller
catchup [kiejtés: *cáchup/quéchup*] *h* kecsöp/kecsap
FM [kiejtés: *éfe-éme*] *n* röv [frecuencia modulada] **1.** URH (ultrarövidhullám) **2.** ultrarövidhullámú adás

A címszóállomány a legkülönbözőbb stílusrétegeket öleli fel. Találunk tréfás (**san-seacabó** = punktum!, és kész!), pejoratív (**maruja** = konyhatünder), durva (**gilipollas** = seggfej), bizalmas (**marranada** = 1. mosok, piszok 2. disznóság, malacság, szemétség) szavakat, kifejezéseket.

A szócikkek tagolása logikus és árnyalt, az egyes jelentések pontosan elkülöníthetők egymástól. A jelentések pontosítása érdekében megfelelő irányítószavakat, illetve többszavas magyarázatokat találunk. A homoním szavak külön szócikket alkotnak, amelyeket felső indexszám különböztet meg:

cantar¹ **1.** (el)énekkel, dalol **2.** kikiált, bejelent **3.** bemond [kártyában] **4.** biz el-áru, (be)vall, (be)köp; **hacer*** ~ szóra bír **5.** ~le las (**cuatro**) verdades v. ~le las **cuarenta** v. **cantárselas** (**claras**) (a) (i) jól beolvas (*vkinek*) (ii) megmondja a magáét